ISSN 2078-7324. Вісник Львівського університету. Серія журналістика, 2013. Випуск 37. С. 104-110
Visnyk of the Lviv University. Series Journalistic. 2013. Issue 37. P.104-110

УДК 070: 792(477)

ПАРЦЕЛЯЦІЯ ЯК ДОПОМІЖНА КОМУНІКАТИВНА СТРАТЕГІЯ В СУЧАСНІЙ ТЕАТРАЛЬНІЙ ЖУРНАЛІСТИЦІ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

Валентина Галацька
Дніпропетровський національний університет ім. О. Гончара
проспект Гагаріна, 72, м. Дніпропетровськ, 49010, Україна

У статті розглядається явище парцеляції як допоміжна (риторична) стратегія в сучасній театральній критиці незалежної України, яка є засобом акцентуації авторського стилю, підкреслює драматизм публіцистичного світобачення.

Ключові слова: парцеляція, комунікативна, риторична стратегія, драматизм, емоційний темпоритм.

На сучасному етапі розвитку української мови, особливо мови художніх творів, публіцистики, активну роль відіграють конструкції, які відтворюють «мислення реального факту» [1, с. 3], виокремлюючи кілька відрізки синтаксичного цілого. Речення розглядається як структурно-синтаксична, формально-граматична цілісність. Вичленовування того чи іншого компонента за межі граматичного цілого дає йому можливість набувати додаткової актуалізації, специфічної значущості, що істотно розширює семантичні можливості як певної лексеми, так і цілого фрагмента тексту. У мовознавчій літературі такі синтаксичні побудови, як правило, називають парцельованими.

Одним із перших у науковий обмін цей термін увів О.Ф.Єфремов, окреслюючи парцеляцію як розчленування єдиної граматичної структури на частини [5, с. 18]. Цю проблему досліджували у своїх наукових працях такі відомі лінгвісти, як Л.В.Щерба, Н.П.Плющ, Ю.В.Ванников, О.П.Сковородников, С.М.Марич та ін. Однак це питання є проблемним для синтаксису сучасної української мови, теорії публіцистики, тому що поняття «парцеляція» так і залишається не обмеженим чіткими граматичними нормами.

Розглядаючи питання парцеляції, такі дослідники, як Н.П.Кисельова [8, с.4], О.П.Сковородников [13, с.26], виділяють її як явище комунікативно-функціонального плану речення. Цю гіпотезу підтверджує і А.П.Загнітко: «Парцеляція безпосередньо співвідноситься з актуальним членуванням речення…Граничним виявом членування постає біфуркація, за якої утворюється два інформаційних потоки, але другий потік формально орієнтований на перший» [6, с. 463].

Парцеляція як засіб акцентуації висловлювання в сучасній українській

© Галацька В., 2013

літературній мові стає явищем досить поширеним за рахунок впливу живого розмовного мовлення. Природно, що вона проникає в усі стилі мови. У публіцистичному стилі парцеляція підвищує комунікативний динамізм висловлювання, намагання автора надати змістові емоційної виразності, привернути увагу до окремих смислових компонентів.

Тексти сучасної театральної публіцистики у цьому плані майже не досліджені. Їх аналіз в аспекті виявлення допоміжної комунікативної стратегії, на наш погляд, виявився б продуктивним, оскільки дозволив би окреслити особливості авторського стилю, оригінальність образного мислення відомих театральних публіцистів.

Метою нашої статті є виявлення манери інтерпретації театрального факту через парцеляцію як ефективний комунікативний хід у здійсненні допоміжної (риторичної) стратегії в сучасній театральній журналістиці.

Специфічний семантичний концепт мистецької реальності, що уособлює два самостійні типи словесності (художньої та масової комунікації), яким виступає театральна критика, є об'єктом дослідження. Це зумовлює предмет дослідження – аналіз прийомів парцеляції публіцистичних текстів сучасної театральної журналістики, які є основою допоміжної (риторичної) комунікативної стратегії.

Посилаючись на засади семіотичної моделі комунікації Р.Якобсона, візуальної комунікації Ю.Лотмана, театральної комунікації П.Єршова, М.Євреїнова та К.Станіславського, художньої комунікації Б.Томашевського та Леся Курбаса, на принципах яких органічно побудований український театр, ми прагнемо проаналізувати театрально-критичний масив публікацій у часописах «Кіно – Театр», «Український театр», «Просценіум» за останні п'ять років у дискурсі риторичного освоєння театральної дійсності, що дозволить диференціювати рівні публіцистично-художнього мислення.

Продуктивними, на нашу думку, будуть такі методи дослідження наукового матеріалу: герменевтичний, типологічний, індуктивно-дедуктивний, дискурсивний, неструктурованого та систематичного спостереження. Цілком вмотивованим також виявиться міждисциплінарний підхід до заявленої наукової проблеми, оскільки театральне мистецтво у наш час визначається як перформансно-культурологічна модель дійсності, що функціонує у багатьох сферах життя. Сьогодні, у період активних глобалізаційних змін сучасності, особливо актуальною уявляється його соціальнокомунікативна природа.

Парцеляція як специфічний комунікативний хід, який у риторичній стратегії позиціонується як «словесна фігура розташування» [12, с. 40], для театральної публіцистики сучасної України виступає явищем цікавим, не досить розповсюдженим, логічно-мотивованим, яке формує у театральних текстах особливий драматичний емоційний темпоритм фрази. Він декодується у словесну тканину як основоположний концепт відомої театральної системи К.С.Станіславського: «Ми думаємо, мріємо, сумуємо також у певному темпоритмі, бо у всі ці моменти проявляється життя. А там, де життя, там і дії, де дії – там і рух, де рух − там і темп, а де темп − там і ритм. У кожної людської пристрасті, стану, переживання свій темпоритм [14, с. 152].

Виділення частини висловлення у самостійний вираз або подання речення у вигляді кількох фраз з експресивною метою дозволяє публіцисту

передати читачеві діалектичність власного світовідчуття, вербально реалізує насичений емоційний темпоритм фрази. Часто парцеляція здійснюється у театральній публіцистиці як повтор певного слова: «Не відбулося перетину, з'єднання, взаємодії реальності й містики (мета постановки, зазначена у програмці), а відбулося Життя. Життя людини. Такої неординарної, хворої, заляканої, але такої теплої, живої, доброї» [10, с. 2]. У зазначеному уривку автор матеріалу Д.Малікова на сторінках часопису «Кіно-Театр» накопиченням синонімічного ряду утворює градацію, важливу семантичну риторичну фігуру, яка формує інтенсивність авторських характеристик явищ, демонструючи парцельовану конструкцію. Парцеляція сприяє створенню особливого ритму, який підсилює ефект тривалості театральної дії в часі, формує філософічність сприйняття публіцистичного тексту.

Емоційний темпоритм різножанрових аналітичних матеріалів (рецензія, огляд), представлених на театральній сторінці газети «Дзеркало тижня», постає як філософсько-іронічна ремінісценція, яка виражається в діалектичності думки і формує імпульсивну неповторність авторського стилю відомого театрального публіциста О.Вергеліса. Комічно-драматична концептуалізація театральної дійсності здійснюється за допомогою повтору парцельованого слова. Її природа пояснюється парадоксальною імплікацією, що виникає з кричущої невідповідності авторського ідеалу існуючій дійсності і втілюється в персоніфікації. Це відображає цілісну, художньо обґрунтовану позицію автора: «А ведь у нас, господа, очередная «революція» случилась. Столичная латентная театральная революция – СЛТР. Вся эта психодраматическая революция – история тёмная, мутная, вязкая. Болото» [4, с. 8].

Така побудова синтаксичної конструкції сприяє підсиленню емоційної та логіко-семантичної наповненості повторюваного слова, збільшуючи смислову виразність усього речення. Варто зазначити, що парцельовані повтори у сучасній театральній публіцистиці можуть бути не тільки буквальними, а й варіативними. При варіюванні парцельованих повторів комунікативна виразність текстів зростає. На думку Ю.Ванникова [2, с. 28], лексико-граматичне варіювання повторюваного слова модифікує та ще більше підсилює його емоційну або логіко-семантичну підкресленість.

Переконливо це виявляється в аналітичних жанрах журналістики, продукованих в часописі «Український театр». Так у рецензії І. Чужинової «Вічно живі», присвяченій аналізу вистави «Мертві душі» на сцені Київського театру на Подолі, така конструкція акцентує драматичність сприйняття критиком умовного театрального буття: «І страшно навіть уявити, яка прірва за цією останньою межею людського зубожіння. Страшно, але цілком можливо…» [15, с. 28].

У парцелят цього речення винесено прислівник, який уособлює діалектичність емоційно-експресивної природи авторського мислення. Це допомагає читачеві осмислити складність і багатогранність людської душі перебуваючи разом з акторами в запропонованих обставинах ролі.

На цій думці зосереджує увагу відомий режисер, основоположник театральної системи К.С.Станіславський, який головним принципом артистичної професії вважав здатність до процесу творчого переживання, втіленого у специфічних обставинах існування ролі: «Треба перетворити

театральні факти, обставини в живі, тобто життєдайні; треба добути з п'єси матеріали, щоб створити з них живі, правдоподібні пропоновані обставини...» [14, с. 216].

Антитетичність публіцистичного мислення передає лексична антитеза, яка часто виявляється в парцельованих конструкціях театральних інтерв'ю, представлених на сторінках часопису «Кіно - Театр». Сам жанр інтерв'ю як суб'єкт – об'єктний комунікативний акт часто відтворює полярність світогляду героя публікації, боротьбу думок і мистецьких позицій: «Але справжній театр мені більше подобається, коли на першому плані – актор, коли йому немає за що сховатися, або ти є ти тут і зараз працюєш, чимось береш глядача. Або ні» [3, с. 5].

З метою експресивного наголошення кожного елемента синтаксичного ряду публіцисти застосовують варіативні парцельовані повтори з однорідними прийменниками і сполучниками. Саме нестандартність синтаксичної конструкції, логічна закономірність, риторичний прийом ампліфікації створює своєрідність, експресивність, підкреслену темпоритмічність авторського висловлення: «Тому що в цій виставі, яка включає на рівних Орган і Віолончель, Фортепіано і Голос, Акторів і Час, в цьому посланні до нині сущих, вони знаходять невигадані живі паралелі» [11, с. 10].

Відносна асиметрія змісту і форми при вживанні парцеляту сприяє не тільки інформаційній насиченості тексту, але і його стилістичній значущості. Особливо актуальним, як зазначає А.П.Загнітко, це виявляється для структури художньо-прозового тексту. У текстах театральної публіцистики парцелят також виступає стилістично-важливим компонентом: «Один знайомий зробив реконструкцію костюма козацького полковника. Фантастика. З максимальною достовірністю» [16, с. 47].

Варто зазначити, що в публіцистичних текстах театральної тематики нерідко відбувається розрив граматичної структури речення на межі однорідних зв'язків. Однорідні підмети, присудки, другорядні члени речення подаються у висловленні як окремі фрази, але при цьому завжди зберігається їх семантико-синтаксична єдність: «Тому такими важливими є для актора… речі, які витончують душу, цей пензель, котрим, зрештою, актор малює світ. Крім ремесла, моралі, культури і школи страждання. Тобто біографії.» [7, с. 17].

За допомогою такого комунікативного ходу автор матеріалу Т.Зарівна створює драматично насичений емоційний фон, який сприяє здійсненню комунікативної мети, інтерпретує найвідоміші концепти театральної системи К.С.Станіславського в словесній формі.

Парцельовані конструкції, які складаються з однорідних присудків, дають змогу авторам театрознавчих матеріалів підкреслити структурно-семантичну автономність думки, смислову залежність різних відрізків тексту: «Огляд відкриває театрознавцям і практикам реальний стан сучасного національного театру, дозволяє фіксувати його. Робити висновки. Учитись і рухатись далі» [9, с. 54].

Парцеляція, пов'язана з повтором присудків, зумовлена «обростанням новими семантично значущими компонентами, тому перегук самих присудків водночас посилює їх фразову окремішність» [6, с. 466].

Парцельовані присудкові конструкції сприяють підвищенню комунікативного динамізму текстів сучасної театральної публіцистики. Здійснюючи за допомогою цього засобу ефективну риторичну стратегію, автори матеріалів намагаються надати кращої масштабності, панорамності відтворюваних подій театрального буття.

У текстах сучасної театральної публіцистики можна спостерігати явище парцеляції другорядних членів речення. Воно підвищує загальну драматичну тональність текстів, акцентує авторську позицію, створює атмосферу поміркованості думки та довіри до читача. Таким чином підвищується інформативність публіцистичного викладу матеріалу, концептуальність мислення журналіста.

Парцеляція як ефективний комунікативний хід у здійсненні допоміжної (риторичної) стратегії збільшує експресивну наголошеність кожного елемента висловлення, увиразнює напруженість авторської думки за допомогою драматичного темпоритму. Це створює ритмомелодичну насиченість текстів сучасної театральної публіцистики, що є органічним для декодування сценічних прийомів театральної системи К.С.Станіславського в словесну форму і дає підстави для подальших наукових досліджень.

---

1. В.Д. Буряк. Журналістська творчість як система образної комунікації / Буряк В.Д. - Д.: РВВ ДНУ, 2003. – 59 с.
2. Ванников Ю.В. Синтаксические особенности русской речи (явление парцелляции)/Ю.В.Ванников. – М.: МГУ им. М.Ломоносова, 1963. – 145 с.
3. Велимчаниця О. Мистецтво відбувається через перетворення / О.Велимчаниця // Кіно-Театр, - 2010. - № 2. – С. 5.
4. Вергелис О. Мир дворцам – война театрам/Олег Вергелис // Зеркало недели. - 2007. - № 8. - С. 17.
5. Ефремов А.Ф. Язык Н.Г.Чернышевского / А.Ф. Ефремов. – Саратов: СГУ, 1951. - 170 с.
6. Загнітко А.П. Теоретична граматика української мови. Синтаксис/ А.П. Загнітко. – Донецьк, 2001. – 480 с.
7. Зарівна Т. Портрет актриси на тлі театру/ Т.Зарівна//Кіно – Театр. – 2010. - № 1. - С. 17 – 19.
8. Киселёва Н.П. Средства выражения присоединения между компонентами, связанными подчинительными отношениями в современном русском языке/ Н.П.Киселёва. – М.: МГУ им. М.Ломоносова, 1971. – 160 с.

9. Максименко С. Січеславна – 2011: Рухи і …порухи / С.Максименко // Просценіум. – 2012. – № 2. – С.45-54

10. 10 Малікова Д. Вистава-Привид / Д. Малікова // Укр. театр. − 2007. – № 2. – С. 2.

11. Неволов В. Трагічний оптимізм неповторної доби/ В.Неволов// Укр. театр.− 2008. – №2. – С. 10.

12. Павлюк Л.С. Риторика, ідеологія, персуазивна комунікація / Людмила Степанівна Павлюк – Львів: ПАІС, 2007. – 130 с.

13. Сковородников А.П. К вопросу о стилевой прикрепленности явления парцелляции в современном русском литературном языке / А.П. Сковородников // Вопр. стилистики. – 1980. - Вып.15. – С. 25-31.

14. Чужинова І. Вічно живі / І.Чужинова // Укр. театр. − 2009. – № 2-4. – С. 28.

15. Станиславский К.С. Работа актёра над собой: В 2-х т. / К.С.Станиславский. – М.: Искусство, 1989. – Т.1. – 270 с.

16. Якутович С. Все, що ти вгадаєш / С.Якутович // Кіно–Театр. – 2012. – № 2. – С. 47.

PARCELING AN AUXILIARY COMMUNICATION STRATEGY IN MODERN THEATRICAL CRITICISM OF THE INDEPENDENT UKRAINE

Valentina Galati
Dnipropetrovsk National University. O.Gonchara
Gagarin Avenue, 72, Dnepropetrovsk, 49010, Ukraine

The article dwells upon occurrences of applying parceling as auxiliary (rhetorical) strategy in modern theatrical criticism of the independent Ukraine which is a means of accentuating author's style, emphasizes dramatism of journalistic world-view.

Key words: Parceling, auxiliary (rhetorical) strategy, dramatism, emotional timing.

ПАРЦЕЛЯЦИЯ КАК ВСПОМОГАТЕЛЬНАЯ КОММУНИКАТИВНАЯ СТРАТЕГИЯ В СОВРЕМЕННОЙ ТЕАТРАЛЬНОЙ ЖУРНАЛИСТИКЕ НЕЗАВИСИМОЙ УКРАИНЫ

Валентина Галацкая
Днепропетровский национальный университет им. О. Гончара,
проспект Гагарина, 72, г. Днепропетровск, 49010, Украина

В статье рассматривается явление парцелляции как вспомогательная коммуникативная стратегия в современной театральной критике независимой Украины, которая является средством акцентуации авторского стиля, подчеркивает драматизм публицистического мировоззрения.

Ключевые слова: парцелляция, риторическая стратегия, драматизм, эмоциональный темпоритм.

Стаття надійшла до редколегії 23.12.12
Прийнята до друку 10.01.13